Ten eerste

Ook in Oeganda geldt een lockdown vanwege corona. Terwijl veel meer mensen in het Afrikaanse land besmet zijn met dat andere gevaarlijke virus, hiv. Vrijwilligers bezorgen de medicijnen nu aan huis.

REPORTAGE LOCKDOWN IN OEGANDA

Het hiv-medicijn komt nu per fiets

Mark Schenkel
Kampala

De zon komt pas net op boven de hoofdstad van Oeganda, maar in het blauwe T-shirt van Joseph Kakande (24) winnen de zweetplekken al terrein. 'Kampala heeft zoveel heuvels', hijgt hij als hij na een beklimming op zijn uit China geïmporteerde mountainbike even zijn rug recht. Dan slalomt Kakande heuvelafwaarts langs de gaten in het asfalt en arriveert bij een kliniek. Hij pikt een handvol witte flacons op, doet ze in zijn rugzak en begint aan zijn klus: de vrijwillige fietskoerier vervoert hiv-remmers.

Oeganda telt officieel pas 61 coronabesmettingen, en om verdere verspreiding te voorkomen is openbaarvervoermiddel nummer één, het minibusje, verboden. Ook op autorijden geldt een verbod, behalve voor 'essentiële' krachten zoals ambtenaren. Dit creëert een probleem voor de ongeveer 1 miljoen mensen die hiv-medicatie nodig hebben van klinieken. Van de volwassen Oegandezen is zo'n 6 procent seropositief.

Hiv-patiënten die op loopafstand van hun vaste kliniek wonen, halen hun levensreddende medicijnen zelf. De meesten hebben dat geluk niet. Ze kunnen taxibrommers, bodaboda's, inschakelen om hun medicijnen te laten bezorgen, want die mogen nog wel de weg op, zij het zonder passagiers. Maar veel hiv-patiënten zien dat niet zitten. 'Een bodaboda was al duurder dan een rit met een minibusje, maar is door de lockdown nog duurder geworden', legt Kakande uit. 'Bodaboda's willen profiteren van het gebrek aan vervoermiddelen, terwijl mensen juist minder inkomsten hebben nu de economie stilligt.'

Kakande, die op straat schoenen verkocht, verdient zelf ook niets meer. Hij besloot zich daarom nuttig te maken als vrijwilliger voor een organisatie voor jongeren met hiv. Kakande slikt sinds acht jaar zelf hiv-remmers. Hij hoorde pas op zijn 16de van zijn ouders dat hij met hiv was geboren, liep van huis weg en kon nog aan medicatie beginnen. Twee van zijn zusjes hadden minder geluk: 'Zij zijn gestorven aan aids.'

Kakande zet zijn rode sportschoenen op zijn pedalen en gaat op weg voor zijn koeriersdienst. Na een kilometer of vijf stapt hij af en loopt met zijn fiets aan de hand een steile weg omhoog. Zweet druppelt van zijn gezicht. Zijn fiets is van kinderformaat. Er denderen veel auto's voorbij, ondanks het rijverbod. Langs de kant van de weg ligt een net doodgereden man, politieagenten gooien het lijk plichtmatig in hun pick-uptruck. Joseph zegt dat zijn remmen het niet goed doen. 'Eén keer ben ik gevallen.'

Bananenbomen

Even later, als de stad overgaat in dorp, fietst hij een pad van rode aarde op. Op het pad mekkeren geiten en loeien koeien. Joseph belt met zijn mobieltje de vrouw bij wie hij de hiv-remmers moet bezorgen en fietst langs wat bananenbomen, tot hij aankomt bij Jackie (31).

Zij neemt naast een huisje van baksteen en golfplaat haar medicijnen in ontvangst: 'Je bent mijn held', zegt ze. Jackie had van haar zus gehoord over het fietsinitiatief. 'Ik gebruikte altijd een minibusje om mijn medicijnen op te halen bij de kliniek', vertelt ze. 'Dat kan nu niet, en een bodaboda wil ik niet inhuren. Een brommerbestuurder vertelt misschien aan het hele dorp dat ik hiv heb.'

Jackie krijgt genoeg hiv-remmers voor drie maanden. Klinieken in Oeganda verruimen de uitgifte van de door donorinstanties en de overheid betaalde medicijnen, zodat cliënten de lockdown kunnen overbruggen. Wel moeten patiënten met tussenpozen persoonlijk naar de kliniek voor een bloedtest. Jackie: 'Mijn volgende afspraak is 16 juli. Dan is er denk ik wel weer normaal vervoer.' De coronamaatregelen in Oeganda gelden vooralsnog tot 5 mei.

> **Ik begrijp niet dat de overheid geen auto's inzet. Politici hebben allemaal een grote wagen**
>
> **Joseph Kakande** vrijwilliger met een gammele fiets

Patiënten voor wie het dringender is, moeten speciale reistoestemming vragen aan hun districtsbestuurders. Van die bestuurders zijn er veel te weinig, hen opzoeken is moeilijk door het vervoerverbod, de telefoon nemen ze lang niet altijd op, en als ze al bereikbaar zijn, verlangen ze smeergeld.

Jackie heeft dit probleem niet, wel maakt ze zich zorgen om haar voeding. Hiv-patiënten moeten goed en regelmatig eten. 'Ik verdien nu minder met de verkoop van houtskool en tomaten, en dus eet ik nog maar één keer per dag', vertelt ze. Ze is bang dat als ze het coronavirus krijgt, ze als hiv-patiënt kwetsbaarder is. 'Daarom let ik goed op.' De WHO ziet 'momenteel' geen bewijs voor zo'n groter risico, tenminste niet voor seropositieve mensen met een stabiel immuunsysteem en hiv-medicatie.

Politici met grote wagens

Kakande neemt afscheid van Jackie – 'Als er iets is: bel me' – en vervolgt zijn fietstocht. Eerst naar een kliniek een paar kilometer verderop, waar hij weer wat hiv-remmers oppikt. Er staan tien andere fietsen. 'Ik begrijp niet dat onze overheid geen auto's inzet om hiv-medicijnen te bezorgen', zegt Kakande. 'Politici hebben allemaal een grote wagen, terwijl ik moeite heb om 1.000 shilling (25 eurocent) te vinden om mijn fiets te repareren.'

Kakande gaat wederom de weg op, zweet opnieuw heel wat af en belandt na een kilometer of 15 bij het huis van Brendah (25). 'Je hebt knap werk gedaan', zegt zij wanneer ze haar flacons krijgt.

Brendah gebruikt geen bodaboda's als bezorger, want 'die bewaren geen geheimen'. Ze heeft nu genoeg medicijnen voor drie maanden, en een bloedtest in de kliniek hoeft ze 'maar' eens per halfjaar te doen. Ze komt de lockdown dus wel door? 'Niets is zeker nu. Mijn zorg is dat de landen waar de grondstoffen voor de medicijnen vandaan komen, straks niet meer kunnen leveren.'

Kakande wil op huis aangaan, maar dan doet Brendah een ontdekking: ze heeft de verkeerde medicijnen gekregen. 'Dat is me nog nooit overkomen, maar ik ging dan ook altijd zelf naar de kliniek', zegt ze. 'Wat nu, ik heb nog maar hiv-remmers voor minder dan een week.' Kakande doet de medicijnen weer in zijn rugzak en zegt: 'Ik kom voor die tijd terug.' Afgepeigerd zet hij de pedalen weer in beweging. 'Ik doe dit met liefde', zegt hij. 'Maar wat zou ik graag een betere fiets hebben.'

Joseph Kakande crosst door Kampala om hiv-remmers van de kliniek naar gebruikers te brengen die ze door de lockdown zelf niet kunnen komen halen. Foto's Michele Sibiloni